

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2024/25:SfU21

Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner för den som undanhåller sig verkställighet av häktning eller frihetsberövande påföljd

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i socialförsäkringsbalken, men med en lagteknisk anpassning.

Lagändringarna innebär bl.a. att den som har häktats i sin utevaro eller inte har inställt sig för att verkställa en frihetsberövande påföljd vid en kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem, ska omfattas av socialförsäkringsbalkens bestämmelser om indragen eller minskad ersättning för den som är frihetsberövad.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2025.

I betänkandet finns ett särskilt yttrande (MP).

Behandlade förslag

Proposition 2024/25:111 Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner för den som undanhåller sig verkställighet av häktning eller frihetsberövande påföljd.

Del av proposition 2024/25:89 (lagteknisk behandling).

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet4

Utskottets överväganden.....5

 Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner för den som undanhåller sig verkställighet av häktning eller frihetsberövande påföljd5

Särskilt yttrande.....9

 Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner för den som undanhåller sig verkställighet av häktning eller frihetsberövande påföljd (MP)9

Bilaga 1

Förteckning över behandlade förslag.....10

 Proposition 2024/25:8910

 Proposition 2024/25:11110

Bilaga 2

Regeringens lagförslag11

 Förslag som lagts fram i proposition 2024/25:8911

 Förslag som lagts fram i proposition 2024/25:11113

Bilaga 3

Utskottets lagförslag15

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner för den som undanhåller sig verkställighet av häktning eller frihetsberövande påföljd

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken med den ändringen att 102 kap. 20 § ska ha den lydelse som utskottet föreslår i bilaga 3.

Därmed bifaller riksdagen propositionerna 2024/25:89 punkt 5.2 och 2024/25:111.

Stockholm den 22 maj 2025

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Viktor Wärnick

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Viktor Wärnick (M), Ludvig Aspling (SD), Anders Ygeman (S), Sanne Lennström (S), Clara Aranda (SD), Jessica Rodén (S), Åsa Eriksson (S), Daniel Persson (SD), Ingemar Kihlström (KD), Martina Johansson (C), Nima Gholam Ali Pour (SD), Malte Tängmark Roos (MP), Patrik Karlson (L), Arber Gashi (S), Caroline Högström (M), Isabell Mixter (V) och Mats Sander (M).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2024/25:111 Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner för den som undanhåller sig verkställighet av häktning eller frihetsberövande påföljd. I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till regeringens beslut om propositionen.

I ärendet behandlar utskottet även en del av förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken i proposition 2024/25:89 En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter, punkt 5.2. Förslaget behandlas i de delar det avser 102 kap. 20 § socialförsäkringsbalken. Socialutskottet har i sitt betänkande 2024/25:SoU23 i sak ställt sig bakom de ändringar i paragrafen som föreslås i proposition 2024/25:89. Av lagtekniska skäl och för att samordna lagförslaget i proposition 2024/25:89 med det nu aktuella förslaget till ändring i samma paragraf har socialutskottet överfört den formella behandlingen av lagförslaget till socialförsäkringsutskottet för beredning i detta ärende. Övriga lagförslag i proposition 2024/25:89 behandlas av socialutskottet i betänkande 2024/25:SoU23.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut återges i bilaga 1, regeringens lagförslag finns i bilaga 2 och utskottets lagförslag finns i bilaga 3. Inga följd-motioner har väckts med anledning av förslaget.

Utskottets överväganden

Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner för den som undanhåller sig verkställighet av häktning eller frihetsberövande påföljd

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i socialförsäkringsbalken, men med en lagteknisk anpassning. Förslagen innebär bl.a. att den som har häktats i sin utevaro eller inte har inställt sig för att verkställa en frihetsberövande påföljd vid en kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem, ska omfattas av socialförsäkringsbalkens bestämmelser om indragen eller minskad ersättning för den som är frihetsberövad.

Jämför det särskilda yttrandet (MP).

Gällande ordning

I socialförsäkringsbalken (SFB) finns bestämmelser om social trygghet genom de sociala försäkringar samt andra ersättnings- och bidragssystem som behandlas i socialförsäkringsbalken (1 kap. 1 § SFB). I 106 kap. SFB finns bestämmelser om när ersättning enligt balken inte ska lämnas, ska lämnas endast en viss tid efter ett frihetsberövande, begränsas till sitt belopp eller betalas ut till någon annan under tiden den försäkrade vistas på institution på det allmännas bekostnad. Vidare finns det i kapitlet bestämmelser om när en försäkrad vid en sådan vistelse i stället ska betala för sitt uppehälle genom att den handläggande myndigheten gör avdrag från ersättningen från socialförsäkringen. Bestämmelserna infördes för att undvika inslag av överkompensation för en försäkrad som får socialförsäkringsförmåner samtidigt som hans eller hennes levnadsomkostnader täcks av det allmänna genom institutionsvistelsen. I samband med den senaste större revideringen av regelverket om förmåner vid institutionsvistelser uttalade regeringen att förmåner inte ska reduceras förrän den försäkrade har påbörjat sin institutionsvistelse (prop. 2001/02:164 s. 31).

I 102 kap. SFB finns bestämmelser om beräkning av bostadstillägg. Bostadstilläggets storlek är beroende bl.a. av den försäkrades bidragsgrundande inkomst och reduceringsinkomst (102 kap. 2 § SFB). Enligt 102 kap. 20 § SFB ska den handläggande myndigheten (Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten) vid beräkning av den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten bortse från en sådan förändring i utbetalning av aktivitetsersättning, sjukersättning, pensionsförmåner, äldre-försörjningsstöd och livränta som bl.a. följer av att den försäkrade är häktad,

intagen i en kriminalvårdsanstalt eller intagen i ett särskilt ungdomshem enligt 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av sluten ungdomsvård.

Propositionen

Socialförsäkringsförmåner bör dras in eller minskas för häktade och dömda som inte inställer sig för verkställighet

I proposition 2024/25:111 Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner för den som undanhåller sig verkställighet av häktning eller frihetsberövande påföljd föreslår regeringen att en socialförsäkringsförmån ska begränsas till sitt belopp eller inte lämnas för en försäkrad som är häktad i sin utevaro, på samma sätt som för den som är intagen i häkte. För den som är dömd till fängelse eller till sluten ungdomsvård och som inte inställer sig för verkställighet av en sådan påföljd ska en socialförsäkringsförmån begränsas till sitt belopp eller inte lämnas, på samma sätt som för den som är intagen i kriminalvårdsanstalt eller i ett särskilt ungdomshem. I fråga om den som får sjukersättning, aktivitetsersättning eller livränta ska den tid efter vilken aktuell förmån inte lämnas räknas fr.o.m. dagen för beslut om häktning eller, i fråga om dömda, fr.o.m. den dag som den försäkrade skulle ha inställt sig vid kriminalvårdsanstalten eller vid det särskilda ungdomshemmet. I fråga om den som får bostadstillägg ska tidsfristen räknas fr.o.m. den dag då vistelsen i anstalten skulle ha inletts.

Regeringen konstaterar att lagstiftaren vid den senaste större ändringen av regelverket för samordning av socialförsäkringsförmåner vid institutionsvistelse på statens bekostnad bedömde att förmåner inte skulle reduceras förrän den försäkrade har påbörjat sin institutionsvistelse. En konsekvens av detta är att försäkrade, som rätteligen skulle ha fått sin ersättning från försäkringen minskad eller indragen på grund av häktning eller frihetsberövande påföljd, får behålla sin ersättning endast av det skälet att han eller hon inte har påbörjat institutionsvistelsen för att frihetsberövandet inte har kunnat verkställas. Regeringen anför att det därmed finns en svärmotiverad skillnad i regelverket mellan dem som har påbörjat sin institutionsvistelse och dem som undanhåller sig denna, och att detta mot bakgrund av den samhällsutveckling som har skett sedan den senaste större ändringen av regelverket, och regeringens ambitioner i den nationella strategin mot organiserad brottslighet, inte framstår som en rimlig eller rättvis ordning. Enligt regeringen rör det sig om ett relativt litet antal individer som kommer att omfattas av de nu föreslagna bestämmelserna, men det bedöms viktigt såväl i det enskilda fallet som för att upprätthålla socialförsäkringssystemets legitimitet att regelverkets samordnande syfte inte får som konsekvens att socialförsäkringsförmåner kan underlätta ekonomiskt för den som är misstänkt eller dömd för ett allvarligt brott att hålla sig undan utredning, lagföring och verkställighet av påföljd. Regeringen finner sammanfattningsvis därför att det finns skäl att

föreslå att socialförsäkringsförmåner även ska dras in eller minskas för häktade i utevaro och dömda som inte inställer sig för verkställighet.

Beräkning av bostadstillägg

Regeringen föreslår att när den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten beräknas för bostadstillägg, ska den handläggande myndigheten bortse från sådana förändringar av inkomst i form av socialförsäkringsförmåner som följer av att den försäkrade är häktad i utevaro eller dömd till fängelse eller sluten ungdomsvård utan att påföljden har verkställts.

Regeringen konstaterar att den handläggande myndigheten enligt 102 kap. 20 § SFB när den beräknar den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten ska bortse en från sådan förändring i utbetalning av aktivitetsersättning, sjukersättning, pensionsförmåner, äldre försörjningsstöd och livränta som följer av att den försäkrade är häktad, intagen i en kriminalvårdsanstalt eller intagen i ett särskilt ungdomshem enligt 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av sluten ungdomsvård. I dessa situationer kan den försäkrade få sin utbetalning av bostadstillägg stoppad enligt bestämmelserna i 106 kap. 36 § SFB. Regeringen konstaterar vidare att de nu lämnade förslagen innebär att socialförsäkringsförmåner kan komma att dras in eller minskas inte bara för dem som är häktade eller intagna utan även för personer där häktningen eller påföljden inte har verkställts, och att bestämmelsen i 102 kap. 20 § SFB därför bör ändras så att den tillämpande myndigheten även ska bortse från inkomstminskningar föranledda av att den försäkrade är häktad i sin utevaro eller inte inställer sig för verkställighet av påföljd i form av fängelse eller sluten ungdomsvård.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringen föreslår att ändringarna i socialförsäkringsbalken ska träda i kraft den 1 juli 2025 och att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla för förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

Utskottets ställningstagande

Det har inte väckts någon motion med anledning av propositionen. Utskottet anser att riksdagen av de skäl som anförs i propositionen bör anta regeringens lagförslag. Därmed tillstyrker utskottet propositionen.

En annan åtgärd som bör vidtas gäller den ändring i 102 kap. 20 § SFB som föreslås i proposition 2024/25:89 En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Socialutskottet har i sitt betänkande 2024/25:SoU23 i sak ställt sig bakom den ändring som föreslås i proposition 2024/25:89 men av samordningsskäl överlätit behandlingen av den författningstekniska regleringen till socialförsäkringsutskottet i det nu aktuella betänkandet. För att samordna lagförslagen bör riksdagen anta utskottets

förslag i bilaga 3. Utskottet tillstyrker således även proposition 2024/25:89 punkt 5.2.

Särskilt yttrande

Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner för den som undanhåller sig verkställighet av häktning eller frihetsberövande påföljd (MP)

Malte Tängmark Roos (MP) anför:

Jag välkomnar, och har ställt mig bakom, lagförslaget i propositionen. Till skillnad från regeringen anser jag dock att de uppgifter som Kriminalvården ska lämna till Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan om personer som inte har något ärende hos mottagande myndighet är så pass känsliga att det motiverar en utvidgning av det sekretessreglerade området. Jag hade gärna sett att en sekretessbestämmelse likt den i 28 kap. 1 § tredje stycket offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) hade införts för dessa uppgifter. Jag kommer därför noga att följa det fortsatta arbetet med frågorna.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Proposition 2024/25:89

Proposition 2024/25:89 En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter:

5.2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.

Behandlingen avser det lagtekniska antagandet av 102 kap. 20 §.

Proposition 2024/25:111

Proposition 2024/25:111 Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner för den som undanhåller sig verkställighet av häktning eller frihetsberövande påföljd:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag som lagts fram i proposition 2024/25:89

5 Förslag till lag om ändring i
socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 102 kap. 20 § och 107 kap. 5 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

102 kap.20 §¹

När den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten beräknas ska den handläggande myndigheten bortse från sådan förändring i utbetalning av aktivitetsersättning, sjukersättning, pensionsförmåner, äldre försörjningsstöd och livränta som föranleds av att den försäkrade

– är häktad,

– är intagen i kriminalvårdsanstalt,

– är intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av sluten ungdomsvård, eller

– på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan vistas i ett sådant familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen (2001:453).

– på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan vistas i ett sådant familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen (2025:000).

107 kap.

5 §

Om någon som har rätt till periodisk ersättning enligt denna balk har fått ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) får retroaktivt beviljad ersättning på begäran av socialnämnden betalas ut till nämnden. Betalning till socialnämnden får göras, till den del den ersättningsberättigade inte har återbetalat biståndet och det återstående beloppet överstiger 1 000 kronor, med det belopp som motsvarar vad socialnämnden sammanlagt har betalat ut till den ersättningsberättigade och dennes familj för eller under den tid som den retroaktiva ersättningen avser.

Det som föreskrivs i första stycket gäller inte barnbidrag och assistansersättning.

Om någon som har rätt till periodisk ersättning enligt denna balk har fått ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000) får retroaktivt beviljad ersättning på begäran av socialnämnden betalas ut till nämnden. Betalning till socialnämnden får göras, till den del den ersättningsberättigade inte har återbetalat biståndet och det återstående beloppet överstiger 1 000 kronor, med det belopp som motsvarar vad socialnämnden sammanlagt har betalat ut till den ersättningsberättigade och dennes familj för eller under den tid som den retroaktiva ersättningen avser.

Första stycket gäller inte barnbidrag och assistansersättning.

¹ Senaste lydelse 2015:983.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

Förslag som lagts fram i proposition 2024/25:111

Förslag till lag om ändring i
socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken

dels att 102 kap. 20 § och 106 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 106 kap. 3 a–3 c §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

102 kap.

20 §¹

När den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten beräknas ska den handläggande myndigheten bortse från sådan förändring i utbetalning av aktivitetsersättning, sjukersättning, pensionsförmåner, äldreförsörjningsstöd och livränta som *föranleds* av att den försäkrade

- är häktad,
- är intagen i kriminalvårdsanstalt,
- är intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av sluten ungdomsvård, eller

– på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan vistas i ett sådant familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen (2001:453).

106 kap.

1 §²

I detta kapitel finns inledande bestämmelser i 2 och 3 §§.

Vidare finns bestämmelser om

- familjeförmåner i 4–11 §§,
- förmåner vid sjukdom eller arbetsskada i 12–22 §§,
- särskilda förmåner vid funktionshinder i 23–25 a §§,
- förmåner vid ålderdom i 26–29 §§,
- förmåner till efterlevande i 30–34 §§, och

När den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten beräknas ska den handläggande myndigheten bortse från sådan förändring i utbetalning av aktivitetsersättning, sjukersättning, pensionsförmåner, äldreförsörjningsstöd och livränta som *följer* av att den försäkrade

- är häktad *eller likställs med att vara det enligt 106 kap. 3 a §,*
- är intagen i kriminalvårdsanstalt *eller likställs med att vara det enligt 106 kap. 3 b §,*
- är intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av sluten ungdomsvård *eller likställs med att vara det enligt 106 kap. 3 c §, eller*

¹ Senaste lydelse 2015:983.

² Senaste lydelse 2020:440.

– bostadsstöd i 35 och 36 §§.

Slutligen finns gemensamma bestämmelser i 37–40 §§.

3 a §

Vid tillämpning av andra bestämmelser än 27 § i detta kapitel likställs med häktad och frihetsberövad den som är häktad utan att beslutet om häktning har verkställts.

3 b §

Vid tillämpning av andra bestämmelser än 5 och 27 §§ i detta kapitel likställs med intagen i kriminalvårdsanstalt och frihetsberövad den som är dömd till fängelse men som inte har inställt sig vid kriminalvårdsanstalt den dag som straffet ska verkställas. Vid tillämpning av 36 § ska vistelsen i anstalten anses ha inletts den dagen.

3 c §

Vid tillämpning av andra bestämmelser än 5 § i detta kapitel likställs med intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av sluten ungdomsvård och frihetsberövad den som är dömd till sluten ungdomsvård men som inte har inställt sig vid ett sådant hem den dag som påföljden ska verkställas.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

BILAGA 3

Utskottets lagförslag

Ändring i regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

*Lydelse enligt prop. 2024/25:111**Utskottets förslag***102 kap.**

20 §

När den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten beräknas ska den handläggande myndigheten bortse från sådan förändring i utbetalning av aktivitetsersättning, sjukersättning, pensionsförmåner, äldreförsörjningsstöd och livränta som följer av att den försäkrade

- är häktad eller likställs med att vara det enligt 106 kap. 3 a §,
 - är intagen i kriminalvårdsanstalt eller likställs med att vara det enligt 106 kap. 3 b §,
 - är intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av sluten ungdomsvård eller likställs med att vara det enligt 106 kap. 3 c §, eller
– på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan vistas i ett sådant familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen (2001:453).	– på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan vistas i ett sådant familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen (2025:000).